

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

НАУКОВІ ЗАПИСКИ ACADEMIC NOTES

Серія:
Педагогічні науки

Series:
Pedagogical Sciences

Випуск 159 (2017)
Edition 159 (2017)

Кропивницький – 2017
Kropyvnytskyi – 2017

УДК 378
ББК 81.2(3)
Н 34

Наукові записки / Ред. кол.: В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. – Випуск 159. –
Серія: Педагогічні науки. – Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2017. – 275 с.

ISBN 978–7406–57–8
ISSN 2415–7988 (Print)
ISSN 2521–1919 (Online)
ICV 2016 = 54.23

Рецензенти: **Марушкевич А. А.**, доктор педагогічних наук, професор;
Хомич Л. О., доктор педагогічних наук, професор.

«Наукові записки. Серія: Педагогічні науки» внесено до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук. Наказ Міністерства освіти і науки України № 241 від 09.03.2016 р.

Збірник зареєстровано в міжнародних наукометричних базах **Copernicus** і **Google Scholar**.

Редколегія:

Науковий редактор:

Черкасов В. Ф.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Заступник наукового редактора:

Савченко Н. С.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Відповідальний секретар:

Грозан С. В.

– кандидат педагогічних наук, ст. викладач ЦДПУ ім. В. Винниченка

Редакційна колегія:

Калініченко Н. А.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Клім-Клімашевська А.

– доктор педагогічних наук, професор Природничо-гуманітарного університету в Седльцах, Республіка Польща

Кротерс Г.

– доктор філософії, професор Белфастського університету Її Величності, Об'єднане Королівство Великобританії та Північної Ірландії

Кушнір В. А.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Радул В. В.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Радул О. С.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Рангелова Е.

– доктор педагогічних наук, професор, голова Міжнародної асоціації професорів слов'янських країн, Республіка Болгарія

Растрігіна А. М.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Садовий М. І.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Ткаченко О. М.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Шандрук С. І.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

*Друкується за рішенням вченої ради Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
(протокол № 3 від 25.09. 2017 року)*

Статті подано в авторській редакції

© Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка, 2017

університету ім. А. С.Макаренка; учитель-методист.

Наукові інтереси: вплив евристичного навчання на фахову підготовку майбутніх учителів початкових класів; застосування евристичних технологій навчання в школі I ступеня.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KRIVSHENKO Lina Mykolaivna – a post-graduate student of Makarenko Sumy Pedagogical University; teacher-methodist.

Circle of research interest: the influence of heuristic learning on the professional training of the future primary school teachers; the application of heuristic techniques in primary school.

Дата надходження рукопису 27. 04. 2017 р.

УДК 001:817-048.44:[001:378.096

САМКО Алла Миколаївна – аспірант відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України
e-mail: alla-samko@ukr.net

КРИТЕРІЇ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ДИСЕРТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НАУКОВОЇ ШКОЛИ С. ГОНЧАРЕНКА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Дисертаційні дослідження є найважливішим мірилом рівня розвитку науки в країні, вони відображають етапи кваліфікаційного зростання і сумарний внесок конкретного вченого. За сукупністю дисертацій, виконаних у науковому колективі, можна оцінювати розвиток наукової школи, як неформального творчого колективу. Дисертаційне дослідження демонструє наукову зрілість вченого, є перевіреною формою вираження дослідницької думки та характеризує розвиток науки. Аналіз дисертацій дає об'єктивні показники загального рівня розвитку різних галузей науки і окремих її дисциплін, формування кількісного та якісного складу наукових кадрів у науці та освіті. Наука не може існувати без систематизації та узагальнення, без логічного осмислення фактів. Процес пізнання передбачає накопичення фактів, які стають складовою частиною наукових знань, якщо вони виступають у систематизованому узагальненому вигляді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З історії педагогіки відомо, що багато вчених певною мірою торкалися питання систематизації. Зокрема педагогічну вимогу до систематизації знань у навчанні висвітлено ще у працях Я.-А. Коменського, Й. Песталоцці, Ф. Дістервега та ін. Проблеми узагальнення й систематизації присвячено доробки Л. Віготського, П. Гальперіна, Г. Костюка, А. Самаріна, Ю. Смирнова та ін. Однак, такий аспект дослідження, як класифікація дисертацій за різними критеріями систематизації, не був предметом аналізу у фаховій літературі.

Мета статті – здійснити порівняльний

аналіз дисертаційних праць представників наукової школи С. Гончаренка, а також систематизувати їх за такими критеріями: напрямками досліджень, науковим рівнем, роками захисту, змістом предмету дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Передусім акцентуємо увагу на визначенні понять «критерій» та «систематизація». Поняття «критерій» використовується в різних значеннях: у якості мірила, оцінки, суджень, ознаки достовірності або умови, як сукупність ознак. Так, в українському педагогічному словнику С. Гончаренко дає таке визначення: «Критерій – слово грецького походження (від гр. κριτήριον – засіб судження) і є ознакою, на підставі якої здійснюється оцінювання, означення або класифікація певних об'єктів. При цьому під ознакою розуміють зовнішній прояв властивостей, за якими її можна впізнати, визначити або описати» [6, с. 54]. У тлумачних словниках критерій визначається як підстава для оцінювання, визначення або класифікації чогось; мірило, мірка [9]; ознака, на підставі якої здійснюється визначення або класифікація чого-небудь, мірило оцінки [3].

У педагогічній літературі окремі автори розширюють поняття «критерій» і визначають їх як реальні, точно обрані ознаки, величини, що виступають вимірниками об'єктів оцінювання. Так, Ю. Бабанський розуміє критерій як об'єктивну ознаку, за допомогою якої здійснюється порівняльна оцінка досліджуваного явища, ступеня розвитку його у різних обстежуваних осіб [1]. Водночас, З. Курлянд, дотримується думки, що розгляд будь-якої досліджуваної величини повинен

включати в себе не лише її ознаки, а й критерії, що визначають виразність тієї чи іншої ознаки в розглянутому процесі або явищі [8].

Продуктивним для подальшого дослідження вважаємо визначення Н. Баловсяк [2] та будемо виходити з того, що критерій – це якість, властивості, ознаки об'єкта, що вивчається, які дають можливість зробити висновки про стан і рівень його сформованості та розвитку. Слушним є визначення поняття «критерій» А. Галімова, який зазначає, що «критерій виражає найзагальнішу сутнісну ознаку, на основі якої здійснюють оцінку, порівняння реальних педагогічних явищ, при цьому ступінь вияву, якісна сформованість, визначеність критерію виражаються у конкретних показниках» [5, с. 93]. Тобто, критерії виступають відповідним індикатором, на підставі яких проводиться оцінка динаміки та результативності експериментальних досліджень. На нашу думку, критерії мають відповідати наступним вимогам: бути об'єктивними, містити найбільш суттєві моменти явища, що досліджується, охоплювати його типові сторони, формулюватися чітко, коротко, точно, вимірювати саме те, що має перевірити дослідник.

Проаналізуємо деякі трактування поняття «систематизація», представлені в педагогічних дослідженнях. Власне термін «систематизація» має різні тлумачення у науково-педагогічній літературі. Згідно з прийнятим у психолого-педагогічній літературі розумінням, систематизацією знань С. Коберник визначає розумову діяльність, у процесі якої об'єкти, що вивчаються, організуються на основі обраного принципу в певну систему [7]. З. Слєпкань уточнює сутність поняття: «Систематизація – це розміщення матеріалу в певному порядку, в певній послідовності» [10, с. 36].

До різновидів понять «система», «система знань», «систематизація знань» у науковій, педагогічній та методичній літературі відносять терміни «узагальнення», «системність», «систематичність», «послідовність». Ці поняття ще не отримали однозначного тлумачення й часто використовуються як синоніми, залежно від напрямку застосування у педагогічній практиці розглядаються за різними трактуваннями.

Акцентуємо увагу, що у визначенні поняття «систематизація знань» філософи та психологи вкладають дещо різний зміст. У філософії систематизація визначається як специфічна форма дослідження, пізнавальний процес упорядкування певної множини розрізнених об'єктів і знання про них. Результатом систематизації є відповідно наукова система об'єктів і знань про них [12].

Філософське розуміння систематизації ґрунтується на поетапному розгляді усіх складових елементів та ключових підходів. Водночас психологи під систематизацією предметів або явищ розуміють смисловий розподіл їх по групах залежно від схожості чи відмінності, а систематизацію знань трактують, як одну із провідних властивостей навчального матеріалу [4].

На нашу думку, найбільш повно відображає сутність процесу систематизації таке визначення: «Систематизація – це впорядкування набору інформації (зібраної, обробленої та проаналізованої) за певною структурою [11]. Процес систематизації результатів наукового дослідження полягає в приведенні зібраних і опрацьованих (проаналізованих) даних у науково-аргументованій послідовності».

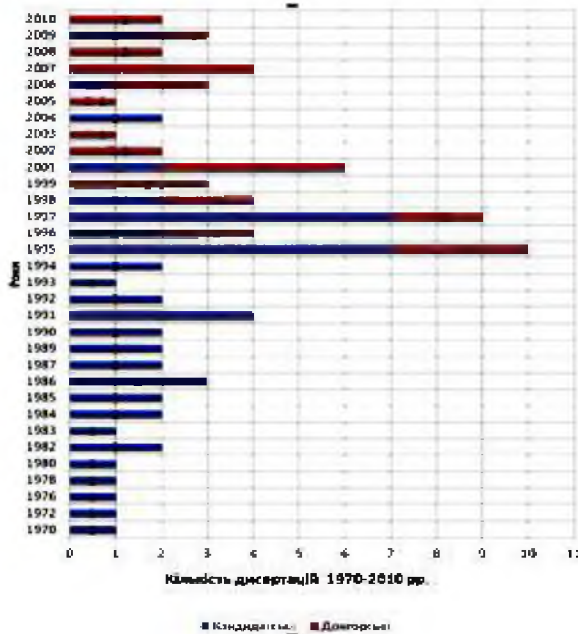
Пропонуємо шляхом аналізу дисертаційних праць, а також їх критичного огляду і систематизації за різними критеріями узагальнити найбільш актуальні проблеми з даної тематики.

На підставі ретроспективного і змістового розгляду авторефератів дисертацій, їхньої класифікації за критеріями (роки захисту, напрям спеціальності, науковий рівень, зміст предмету дослідження, провідні напрями дослідження) маємо можливість ознайомитися з надбаннями представників наукової школи академіка С. Гончаренка. Джерелом дослідження слугували як цілі дисертації, так і їхні окремі розділи та автореферати дисертацій.

Насамперед було проаналізовано загальну кількість захищених праць та їхню хронологію. Для дослідження динаміки написання дисертаційних робіт під керівництвом С. Гончаренка, вважаємо за необхідне здійснити аналіз кількості дисертацій за роками їхнього захисту (мал. 1).

На мал. 1 видно, що кількість захищених дисертацій під керівництвом С. Гончаренка за різними напрямами дослідження варіюється. Очевидною і характерною рисою динаміки захистів є строкатість їхньої кількості за роками. Лише з 1970 по 1980 рр., насамперед за рахунок кандидатських дисертацій, спостерігається певна закономірність, тобто було захищено по 1 дисертації в рік і всі праці з однієї спеціальності 13.00.02 «Методика викладання фізики». Проте, вже з 1982 по 1994 рр. кількість захищених праць зростає до 2 на рік, також розширюється за рахунок спеціальності 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки». Варто особливо відзначити 1995 та 1997 рр., на які припадає найбільша кількість захищених дисертацій та становить 10 і 9 робіт відповідно. У 1995 р. було захищено перші 3 докторські дисертації: «Формування музично-

естетичних інтересів учнів загальноосвітньої школи» (О. Дем'янчук); «Педагогічні основи формування в молодших школярів художнього образу природи» (С. Жупанин); «Теоретико-методологічне обґрунтування та ефективність педагогічних інновацій вчителів молодших класів» (Е. Ляска) зі спеціальності 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки».

Мал. 1. Динаміка захисту дисертаційних праць, виконаних під керівництвом С. Гончаренка

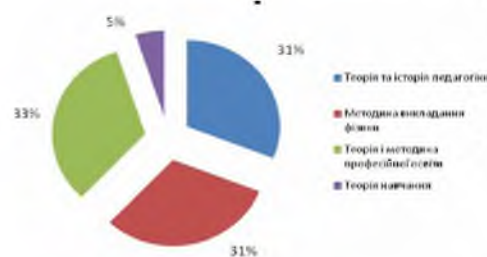
Зазначимо, що докторська дисертація є більш ґрунтовною науковою працею, отже потрібно відзначити ті роки, у які було захищено найбільшу кількість докторських дисертацій: по чотири роботи в 2001 та 2007 рр. та три праці в 1995 році. Також необхідно наголосити, що у 2001 р. було захищено 6 робіт, з них – 4 докторські та 2 кандидатські зі спеціальності 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». У 1991, 1996, 1998 та 2007 рр. було захищено по 4 дисертації на рік. Варто відмітити, що у 2007 та 2008 рр. з'являються праці зі спеціальності 13.00.09 «Теорія навчання» (4 докторські). В останні роки (2002–2010 рр.) наукової діяльності С. Гончаренка динаміка захистів зменшилась, але більшість робіт були докторськими – 15 з 20 захищених дисертацій. Систематизацію дисертаційних досліджень за напрямом спеціальності, роками захисту, науковим рівнем, подано в табл. 1.

Таблиця 1
Систематизація дисертаційних робіт з різних спеціальностей, захищених під керівництвом С. Гончаренка

№ з/п	Шифр і назва спеціальності	Роки захисту	Науковий рівень	Загальна кількість	Питома вага, %
1	13.00.01 Теорія та історія педагогіки	1982 - 1997	кандидат	19	31
		1995 - 2006	доктор	8	
2	13.00.02 Методика викладання фізики	1970 - 1998	кандидат	23	31
		1997 - 2010	доктор	4	
3	13.00.04 Теорія і методика професійної освіти	1996 - 2009	кандидат	13	33
		1996 - 2009	доктор	15	
4	13.00.09 Теорія навчання	2007 - 2010	доктор	4	5
Усього				86	100

Аналізуючи відомості табл. 1, нами визначено, що в науковій школі академіка С. Гончаренка протягом 1970–2010¹ рр. захищено 86 дисертацій з різних спеціальностей, з поміж них – 31 докторська та 55 кандидатських.

За даними табл. 1 побудовано діаграму кількості захищених дисертаційних робіт під керівництвом С. Гончаренка в розрізі спеціальностей (мал. 2).

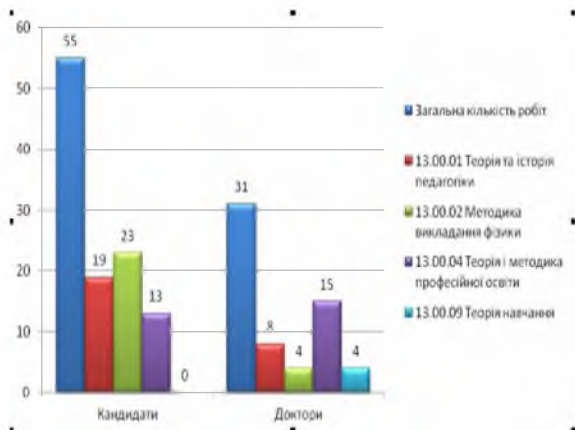
Мал. 2. Розподіл дисертаційних робіт за напрямом дослідження за 1970-2010 рр.

Відповідно до мал. 2, найбільша частка захищених дисертацій за напрямом дослідження припадає на спеціальність 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» та становить 33 % (28 наукових праць), що свідчить про значну зацікавленість науковців у вирішенні актуальних питань в цій галузі науки за цією спеціальністю. Також значну увагу приділяють дослідженням даного об'єкту та його складовим представники наукової школи за спеціальностями 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки» та 13.00.02 «Методика викладання фізики» 31 % (по 27 робіт) відповідно.

¹ відправним є 1970 р. як рік першого захисту дисертації, завершальним є 2010 р., як рік останнього захисту дисертації

Необхідно відмітити, що за спеціальністю 13.00.09 «Теорія навчання» було захищено 4 дисертації, що становить 5% від загальної кількості.

На мал. 3 наведено статистичні дані з захисту дисертаційних робіт за науковим рівнем і напрямками дослідження.

Мал. 3. Розподіл дисертаційних робіт за науковим рівнем і напрямками дослідження

Аналізуючи мал. 3, нами визначено, що серед кандидатських дисертацій лідером є спеціальність 13.00.02 «Методика викладання фізики» – 23 роботи. Це пояснюється давнім інтересом Семена Устимовича до методики викладання фізики. Як відомо, вагомий внесок академіка С. Гончаренка у формування змісту навчання фізики в середній школі визначається системою оригінальних підручників, які реалізовували авторську методику, та впродовж тривалого часу були основою навчально-методичного забезпечення шкільного курсу фізики. Водночас зі спеціальності 13.00.09 «Теорія навчання» не було захищено жодної кандидатської дисертації. Серед докторських дисертацій найбільша кількість належить спеціальності 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» (15 робіт). Найменша кількість належить спеціальностям 13.00.09 «Теорія навчання» та 13.00.02 «Методика викладання фізики» – (по 4 роботи відповідно).

З метою структурування проблематики пошуків наукової школи С. Гончаренка, нами проаналізовано зміст дисертаційних робіт за предметом дослідження. Аналізуючи зміст предмету дослідження в розрізі окремих напрямів дослідження, акцентуємо увагу на багатогранності проблематики досліджень науковців, що є провідною ознакою наукової школи академіка Семена Гончаренка.

Предметом дослідження вітчизняних науковців виступають зміст, форми та методи інтеграції знань (Я. Кміт, Ю. Жидецький), методи розвитку мислення учнів (О. Дудка,

А. Уманець), система екологічної освіти та розвиток екологічного мислення (Л. Лук'янова, М. Швед), формування цілісності знань про природу (А. Степанюк, К. Гуз). Науковці у своїх дисертаційних роботах найчастіше за предмет дослідження визначають теоретико-методологічні й методичні основи: організації навчання (Р. Гуревич), інтеграції знань учнів (І. Козловська), дидактичної диференціації (П. Сікорський), дидактичної підготовки майбутніх інженерів-педагогів (Л. Тархан), навчання військовослужбовців (В. Ягупов).

Проаналізуємо провідні напрями, що досліджувалися науковцями в своїх дисертаційних дослідженнях (табл. 2).

Таблиця 2
Узагальнення провідних напрямів дисертаційних досліджень

Провідні напрями дисертаційних досліджень	Автори
Дидактика загальноосвітньої та вищої школи	В. Василів, В. Вовкотруб, С. Вознюк, А. Гель, В. Гладунський, Р. Гуревич, З. Дробчак, В. Дудка, Т. Ібрагімов, А. Сгоренков, Л. Ємчик, Л. Завацька, І. Ковальов, В. Кириченко, І. Козловська, М. Копельчак, В. Костюк, М. Левинська, Л. Лук'янова, І. Лучків, К. Макаренко, П. Маланюк, Т. Манді, Р. Мартинова, С. Мисечко, Н. Островерхова, А. Павленко, Н. Пастернак, О. Пискун, А. Ринков, О. Руденко, С. Саган, П. Сікорський, Р. Собко, П. Стефаненко, О. Стрельковська, В. Стрельников, М. Таченко, В. Тищук, Т. Фролова, І. Хаїмзон, Л. Хромова, П. Яковишин.
Особливості використання наочності в навчанні	Г. Авер'янов, М. Борис, Ю. Жидецький, А. Уманець.
Управлінська діяльність загальноосвітніх навчально-виховних закладах	Л. Онищук, О. Романовський
Проблема формування пізнавальної активності	Б. Брилін, Б. Будний, Г. Голобородько, К. Гуз, О. Дем'янчук, О. Джулик, О. Дудка, С. Жупанін, М. Кадемія, В. Кисільова, І. Малафійк, М. Москаленко, А. Степанюк, Г. Філіпчук.

Особливості професійної підготовки педагогічних кадрів	І. Бендера,	Я. Кміт,
	О. Коваленко, Г. Козлакова, В. Купнір, Є. Ляска, С. Мамрич, В. Радул, В. Сяська, Г. Тарасенко, Л. Тархан, Є. Чернишова, М. Швед, В. Ягунов.	

Коментуючи відомості табл. 2, ми виокремили провідні проблеми наукового пошуку учнів наукової школи С. Гончаренка, а саме: дидактика загальноосвітньої та вищої школи; особливості використання наочності в навчанні; управлінська діяльність в загальноосвітніх навчально-виховних закладах; формування пізнавальної активності; особливості професійної підготовки педагогічних кадрів.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Здійснений бібліографічний аналіз дисертаційних праць дозволив з'ясувати наступне. Впродовж 1970-2010 рр. під керівництвом академіка С. Гончаренка захищено 86 дисертацій за 4 напрямками досліджень, а саме: «Теорія та історія педагогіки», «Теорія і методика професійної освіти», «Методика викладання фізики» та «Теорія навчання». Аналіз наукових досліджень за часовим критерієм показав, що найбільш продуктивними можна назвати 1995 та 1997 рр., коли було захищено 10 і 9 дисертацій відповідно. На основі опрацювання змісту дисертацій за предметом дослідження визначено, що у своїх працях науковці найчастіше за проблематику різних наукових пошуків визначають теоретико-методологічні й методичні основи: організації навчання, інтеграції знань учнів, дидактичної диференціації, дидактичної підготовки майбутніх інженерів-педагогів. Тематику дисертаційних досліджень учнів наукової школи С. Гончаренка розкрито на основі бібліографічного та статистичного аналізу таких провідних напрямів: питання дидактики загальноосвітньої та вищої школи; особливості використання наочності в навчанні; питання управлінської діяльності в загальноосвітніх навчально-виховних закладах; проблема формування пізнавальної активності; особливості професійної підготовки педагогічних кадрів.

У контексті подальших досліджень наукової спадщини С. Гончаренка будуть актуальними такі наукові пошуки, як: вивчення особистості С. Гончаренка як лідера наукової школи; порівняльний аналіз педагогічних ідей С. Гончаренка та інших вітчизняних і зарубіжних педагогів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

- 1.Бабанский Ю. К. Педагогика / Под. ред. Ю. К. Бабанского. – М.: Просвещение, 1988. – 478 с.
- 2.Баловсяк Н. В. Формування інформаційної компетентності майбутнього економіста в процесі професійної підготовки: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 / Баловсяк Надія Василівна / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2006. – 334 с.
- 3.Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ, «Перун», 2005. – 1728 с.
- 4.Величко Н. О. Систематизація екологічних знань учнів професійно-технічних училищ автотранспортного профілю: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 / Величко Неля Олександрівна / Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України. – К., 2007. – 235 с.
- 5.Галімов А. В. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до виховної роботи з особовим складом: монографія / А. В. Галімов. –Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2004. – 376 с.
- 6.Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
- 7.Кобернік С. Г. Опорні схеми як засіб систематизації знань школярів (на матеріалі предметів природничо-географічного циклу): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1995. – 200 с.
- 8.Курлянд З. Н. Професійна усталеність вчителя – основа його педагогічної майстерності / З. Н. Курлянд. – Одеса, 1995. – 160 с.
- 9.Новий тлумачний словник української мови / укл. В. Яременко, О. Сліпущко. – К.: Аконті, 2001. – Т. 2. Ж–О. – 911 с.
- 10.Слепкань З. И. Психолого-педагогическая основа обучения математике: метод. пособ. – К.: Рад. шк., 1983. – 192 с.
11. Систематизація результатів наукового економічного дослідження [Електронний ресурс]: режим доступу: http://studopedia.su/8_3352_sistematizatsiya-rezultativ-naukovogo-ekonomichnogo-doslidzhennya.html
12. Філософський енциклопедичний словник / НАН України. Ін-т філософії ім. Г. Сковороди; голов. ред. В. І. Шинкарук. – К.: Абрис, 2002. – 880 с.

REFERENCES

- 1.Babanskyu, Yu.K. (1988). *Pedahohyka*. [Pedagogy]. Moscow: Prosveschenie.
- 2.Balovsyak, N. V. (2006). *Formuvannya informatsiynoi kompetentnosti maybutn'oho ekonomista v protsesi profesiiynoi pidhotovky*.

[Formation of information competence of future economists during professional training]. Kyiv.

3. *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoyi ukrayins'koyi movy (z dod. i dopov.)* (2005). [Big explanatory dictionary of modern Ukrainian language]. Kyiv, Irpin': VTF, «Perun».

4. Velychko, N. O. (2007). *Systematyzatsiya ekologichnykh znan' uchniv profesiyno-tekhnychnykh uchylshch avtotransportnoho profilyu*. [Systematization ecological knowledge of students vocational schools Motor Transport profile]. Kyiv.

5. Halimov, A. V. (2004). *Teoretyko-metodychni zasady pidhotovky maybutnikh ofitseriv-prykordonnykiv do vykhovnoyi roboty z osobovym skladom: monohrafiya*. [Theoretical and methodological basis for training future officers of border guards to educational work with personnel: monograph]. Khmel'nyts'kyi: Vyd-vo NADPSU.

6. Honcharenko, S. U. (1997). *Ukrayins'kyi pedahohichnyy slovnyk*. [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. Kyiv: Lybid'.

7. Kobernik, S. H. (1995). *Oporni skhemy yak zasib systematyzatsiyi znan' shkolyariv (na materialy predmetiv pryrodnycho-geohrafichnoho tsyклу)*. [Supporting schemes as a means to systematize the knowledge of students (based on items Natural Sciences and Geography cycle)]. Kyiv.

8. Kuryland, Z. N. (1995). *Profesiyna ustaleniist' vchytelya - osnova yoho pedahohichnoyi maysternosti*. [Professional teachers sustainability – the basis of his pedagogical skills]. Odesa.

9. *Novyy tлумachnyy slovnyk ukrayins'koyi movy* (2001). [New explanatory dictionary Ukrainian language]. Kyiv: Akonit.

10. Slepkan', Z. Y. (1983). *Psykhologo-pedahohycheskaya osnova obucheniya matematyke: metod. posob.* [Psychological and pedagogical basis for learning mathematics: method. posob.]. Kyiv: Rad. shk.

11. *Systematyzatsiya rezul'tativ naukovoho ekonomichnoho doslidzhennya [Elektronnyy resurs]*. [Systematization of the scientific economic research. Electronic resource]. Rezhim dostupu: http://studopedia.su/8_3352_sistematzatsiya-rezultativ-naukovogo-ekonomichnoho-doslidzhennya.html

12. *Filosofs'kyy entsyklopedychnyy slovnyk* (2002). [Encyclopedic Dictionary of Philosophy]. Kyiv: Abrys.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

САМКО Алла Миколаївна – аспірант Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України.

Наукові інтереси: персоналії, історико-педагогічні дослідження, освіта дорослих.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SAMKO Alla Mykolaivna – Postgraduate of the Institute of Pedagogical and Adult Education of the NAES of Ukraine.

Circle of scientific interests: personalities, historical and pedagogical research, adult education.

Дата надходження рукопису 17. 09. 2017 р.

УДК 378.14:168

СОРОКВАШИН Сергій Володимирович – аспірант Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля
e-mail: sorok24@gmail.com

СТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ОДНА З ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Постійні зміни в характері виробництва, спричинені інноваціями в будівельній галузі, стрімкий розвиток інформаційного суспільства вимагають перегляду усталеного змісту та підходу до організації професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників будівельної галузі. Упровадження компетентнісного підходу в навчально-виробничий процес професійної школи України сьогодні є одним із провідних

напрямів оновлення змісту освіти. У зв'язку з переходом на навчання за новими державними стандартами ПТО та підготовку на сучасному етапі професійно мобільних кваліфікованих робітників на основі компетентнісного підходу, рівень компетентностей випускників вважається одним із головних показників розвитку системи професійної освіти.

Особливого значення набуває проблема формування інформаційно-комунікаційної компетентності кваліфікованого робітника як